

Nr 108.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till vattendomstolarna jämte i ämnet väckta motioner m. m.

(3:e avd.)

I propositionen nr 1 har Kungl. Maj:t under andra huvudtiteln, punkterna 24 och 25, föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1954/55 beräkna till Vattendomstolarna: Avlöningar och Omkostnader två förslagsanslag av 1 332 800 resp. 208 400 kronor.

Därefter har Kungl. Maj:t i propositionen nr 140, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementens ärenden för den 26 februari 1954, föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i vattendomstolarnas personalförteckning, som föreslagits av departementschefen, dels fastställa av departementschefen förordad avlöningsstat för vattendomstolarna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1954/55, dels ock till Vattendomstolarna: Avlöningar och Omkostnader såsom förslagsanslag anvisa 1 565 200 resp. 292 400 kronor.

1:o) **Vattendomstolarna: Avlöningar.** Anslaget är i gällande riksstat uppfört med 1 332 800 kronor.

Vid anmälan i årets statsverksproposition av frågan om vattendomstolarnas anslagsbehov under nästa budgetår anfördes, att en särskild sakkunnig tillkallats för att inom departementet biträda med utredning av vissa frågor rörande vattendomstolarnas organisation. Den sakkunnige, revisionssekreteraren L. af Klintberg, har den 7 januari 1954 avgivit en promemoria med förslag till förstärkning av vattendomstolarnas organisation m. m. Promemorian har varit föremål för remissbehandling.

Inledningsvis lämnas i propositionen följande uppgifter rörande vattendomstolarnas nuvarande organisation och personalförhållanden.

Rikets vattendomstolar är fem till antalet nämligen Norrbygdens, Mellanbygdens, Österbygdens, Söderbygdens och Västerbygdens vattendomstolar. Bestämmelser rörande vattendomstolarnas domsområden m. m. har meddelats i kungörelse den 10 juni 1949, nr 326.

Vattendomstol består i sin reguljära sammansättning av en vattenrättsdomare såsom ordförande samt två vattenrättsingenjörer och två vattenrättsnämndemän. Av ingenjörerna skall den ene ha sakkunskap särskilt i fråga om byggande i vatten (vattenbyggnadsteknisk ingenjör) och den andre särskilt beträffande torrläggning av mark (agrikulturteknisk ingenjör). Utom av dessa tjänstemän skall enligt gällande bestämmelser den fasta personalen vid varje vattendomstol utgöras av en vattenrättssekreterare och en

vattenrättsamanuens. Härtill kommer icke rättsbildad personal. Till följd av stor arbetsbelastning har vattendomstolarna sedan lång tid tillbaka i betydande omfattning måst arbeta med utökad personal. Förutom den förstärkning av domstolsorganisationen som år 1945 åvägabringades genom inrättande vid Norrbygdens vattendomstol av en extra avdelning, vilken år 1949 ombildades till Mellanbygdens vattendomstol, har en utökning skett av personalen vid de särskilda vattendomstolarna. Sålunda finnes för närvarande vid Norrbygdens vattendomstol inrättad en befattning såsom extra ordinarie vattenrättsdomare och vid Mellanbygdens vattendomstol två dylika befattningar samt vid envar av de övriga vattendomstolarna en befattning såsom biträdande vattenrättsdomare. Därjämte har vid varje vattendomstol tillkommit en eller flera extra eller biträdande vattenrättssekreterare; dessa har — liksom de fasta vattenrättssekreterarna — i större eller mindre utsträckning självständiga domaruppgifter. Även ingenjörskrafterna har förstärkts. Sedan mitten av 1930-talet, då hela antalet vattenrättsingenjörer vid de dåvarande fyra vattendomstolarna utgjorde sex, har antalet sålunda successivt ökats till femton. Ingenjörerna är anställda vid samtliga vattendomstolar gemensamt men indelade till tjänstgöring företrädesvis vid viss vattendomstol. En sammanställning rörande den nuvarande personalorganisationen lämnas i statsligaren s. 128 f. Vad beträffar Norrbygdens och Mellanbygdens vattendomstolar framgår omfattningen av den juridiskt och tekniskt utbildade personalen av följande uppställning.

	Norrbygden	Mellanbygden
Vattenrättsdomare	1	1
E. o. vattenrättsdomare	1	2
Vattenrättsingenjörer	3	2
E. o. vattenrättsingenjörer	2	2
Vattenrättssekreterare	1	1
Extra vattenrättssekreterare	1	
Bitr. vattenrättssekreterare	1	3
Vattenrättsamanuens	1	1

Av vattenrättsingenjörstjänsterna är vid Norrbygdens vattendomstol en ordinarie och en extra ordinarie byggnadstekniska samt två ordinarie och en extra ordinarie agrikulturtekniska, medan vid Mellanbygdens vattendomstol tjänsterna är lika fördelade mellan byggnadstekniker och agrikulturtekniker.

Av de i personalplanen för Mellanbygdens vattendomstol upptagna befattningarna är f. n. en av de extra ordinarie domartjänsterna vakant. Amanuensbefattningen vid samma domstol skall enligt beslut av Kungl. Maj:t t. v. icke besättas; i stället finnes där anställd en extra kanslist i lönegraden Cg 19.

Kontors- och skrivpersonalen utgöres vid Norrbygden av en kansliskrivare och fem biträden samt vid Mellanbygden av en kansliskrivare och tre biträden, vartill tidvis kommer viss tillfällig skrivhjälp.

I fråga om befattningshavarnas löneställning gäller bl. a., att ordinarie vattenrättsdomare — en vid varje vattendomstol — åtnjuter lön enligt lönegrad Co 14 och avlöningsförstärkning med 3 756 kronor om året. De tre extra ordinarie vattenrättsdomarna vid Norrbygdens och Mellanbygdens vattendomstolar uppbär lön enligt lönegrad Cs 14. De biträdande vattenrättsdomarna vid övriga vattendomstolar är extra ordinarie tjänstemän i lönegrad Ce 37 och uppbär avlöningsförstärkning med 1 008 kronor. Vattenrättsingenjörerna är placerade i lönegrad Ca eller Ce 37 och åtnjuter likaledes

avlöningsförstärkning med sistnämnda belopp. Vattenrättssekreterare och extra vattenrättssekreterare är extra tjänsteman i lönegrad Cg 30, medan biträdande vattenrättssekreterare är extra tjänsteman i lönegrad Cg 27. Vattenrättsamanuens skall vara extra ordinarie tjänsteman i lönegrad Ce 22. Med tillämpning av bestämmelserna angående reglerad befordringsgång för amanuenspersonal har emellertid innehavarna av de fyra för närvarande besatta amanuens tjänsterna medgivits uppflyttning till lönegrad Ce 25.

Vad beträffar arbetets bedrivande vid Norrbygdens och Mellanbygdens vattendomstolar torde få anmärkas följande. Den ordinarie vattenrättsdomaren vid Norrbygdens vattendomstol (Löwing) har under de senaste åren till större delen sysslat med mål anhängiga vid Mellanbygdens vattendomstol och denna ordning förväntas bli bestående de närmaste åren. Den tillsatta tjänsten som extra ordinarie vattenrättsdomare vid Mellanbygdens vattendomstol uppehålls av en domare (Ahlström), vilken har stationeringsort i Umeå. Han arbetar huvudsakligen med mål hörande till Mellanbygden men till en mindre del med mål från Söderbygden. De vid Norrbygdens vattendomstol placerade ordinarie vattenrättsingenjörerna ägnar sig huvudsakligen åt mål från Mellanbygden, vilka handlägges under Löwings och Ahlströms ordförandeskap. Även den extra ordinarie vattenrättsdomaren (Sjöberg) och vissa av sekreterarna vid Norrbygdens vattendomstol sysslar tidvis med mål anhängiga vid Mellanbygdens vattendomstol. — Att personalen vid Norrbygdens vattendomstol i så betydande utsträckning användes för uppgifter utanför domstolens område sammanhänger med att det vid utbrytningen år 1949 av Mellanbygdens vattendomstol ansetts lämpligt att i stor omfattning låta domare och ingenjörer fortsätta med behandlingen av redan anhängiga mål.

Det ovan nämnda utredningsuppdraget har i främsta rummet avsett att söka bot för de svårigheter som uppkommit genom att arbetskapaciteten hos Norrbygdens och Mellanbygdens vattendomstolar visat sig icke vara tillräcklig för att möta den belastning som de senaste årens intensiva verksamhet för tillgodogörande av vattenkraften i de norrländska älvarna inneburit. Under utredningens bedrivande har framkommit, att frågan om lämpliga åtgärder för svårigheternas avhjälpande icke kan entydigt besvaras utan att lösningen bör sökas efter delvis skilda linjer: antingen genom förstärkning av nämnda båda vattendomstolar (Alternativ I) eller medelst en gemensam förstärkning av rikets samtliga vattendomstolar (Alternativ II).

En närmare redogörelse för förslagen samt däröver avgivna yttranden finnes intagen i statsrådsprotokollet (s. 7—42). Utskottet tillåter sig att hänvisa till denna redogörelse.

Vattenöverdomstolen har hemställt, att anslaget höjes med 262 100 kronor. Domstolens yrkanden framgår av nedanstående sammanställning.

	Ökning
1. Tjänsteförändringar m. m.	
Höjd avlöningsförstärkning till 2 vattenrättsdomare Co 14 vid Norrbygdens (Nb) och Mellanbygdens (Mb) vattendomstolar från 3 756 till 6 252	4 992
Höjd avlöningsförstärkning till 9 vattenrättsingenjörer (5 Nb, 4 Mb) från 1 008 till 3 756	24 732

	Ökning
3 vattenrättsdomare (1 Nb, 2 Mb) Cs 14—Co 14 med avlöningsförstärkning 5 004	15 012
4 vattenrättsingenjörer (2 Nb, 2 Mb) Ce 37—Ca 37	3 072
2 vattenrättssekreterare och 1 extra vattenrättssekreterare (Nb, Mb, Vb) Cg 30—Cg 32 samt 1 bitr. vattenrättssekreterare (Nb) Cg 27—Cg 30	8 184
2 kontorister Ca 13 i st. för 2 biträden rb (Nb, Mb)	3 552
2. Personalförstärkningar	
2 vattenrättsdomare Co 14 med avlöningsförstärkning 5 004 (Nb, Mb)	71 568
1 vattenrättsingenjör Ca 37 med avlöningsförstärkning 3 756 (Mb)	31 992
1 extra vattenrättssekreterare Cg 30 (Mb) och 2 bitr. vattenrättssekreterare Cg 27 (Nb)	56 628
4 biträden rb (2 Nb, 2 Mb)	28 260
Extra skrivhjälp under 6 månader (Nb)	3 492
3. Arvoden	
a) 1 stenografarvode (Nb)	600
b) Dagarvoden till vattenrättsnämndemän	10 000
4. Avrundning	16
	262 100

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till statsrådsprotokollet (s. 43 och 44).

I en i september 1953 undertecknad skrivelse har rikets ordinarie vattenrättsdomare gjort framställning om förbättrade avlöningsförmåner. Därvid hemställes på anförda skäl, bl. a., att befattningarna som ordinarie vattenrättsdomare måtte uppflyttas från lönegrad Co 14 till lönegrad Co 15 samt att avlöningsförstärkning skall utgå med ett från 3 756 kronor till 5 004 kronor förhöjt belopp. Vattenrättsdomaren i Norrbygdens vattendomstol har därjämte i egen skrivelse den 12 september 1953 yrkat, att vid avvägningen av vattenrättsdomarnas löneförmåner särskild hänsyn måtte tagas till tjänstgöring i övre Norrland.

Departementschefen anför, att med den intensiva verksamhet för tillgodogörande av vattenkraften i de norrländska älvarna som bedrivits under de senare åren arbetskapaciteten hos Norrbygdens och Mellanbygdens vattendomstolar visat sig otillräcklig. För att icke en för kraftproduktionen förlustbringande stagnation skall inträda är det därför, såsom från flera håll med styrka framhållits, nödvändigt att snara och verkningfulla åtgärder vidtages för förstärkning av vattendomstolarnas organisation. Utredningsmannen har framlagt förslag till lösning av förevarande spörsmål enligt två delvis skilda linjer. Sålunda skulle behövliga förbättringar åstadkommas antingen genom förstärkning av Norrbygdens och Mellanbygdens vattendom-

stolar (Alternativ I) eller medelst en gemensam förstärkning av rikets samtliga vattendomstolar (Alternativ II). Enligt det senare alternativet skulle inrättas två särskilda vattendomstolsavdelningar, förlagda till Stockholm. Av de myndigheter och sammanslutningar, som efter remiss tagit ställning till utredningsmannens förslag, har endast vattenfallsstyrelsen förordat en lösning enligt alternativ II, medan de övriga funnit sig böra tillstyrka, att alternativ I genomföres.

Enligt departementschefens mening är det av principiella skäl mindre lämpligt att en domstol, särskilt en underdomstol, förlägges långt utanför den bygd där den har att verka. Vad särskilt gäller de norrländska kraftverks- och regleringsföretagen, som underställes vattendomstols prövning, har dessa en sådan omfattning, att de djupt ingriper i befolkningens levnadsförhållanden. Det är med hänsyn härtill viktigt att domstolens ledamöter äger en kännedom om bygdens och befolkningens förhållanden som endast kan vinnas av den som själv är bosatt på platsen. Vidare kan icke bortses från att en domstol, vars ledamöter stadigvarande är bosatta i Stockholm, har svårare att hos ortsbefolkningen förvärva det förtroende som en domstol bör äga. Det av utredningsmannen föreslagna alternativ II måste alltså betraktas som en nödfallslösning som bör tillgripas endast om annan möjlighet ej står till buds. Det kan emellertid icke anses att förhållandena nu är sådana att denna väg måste väljas. Därför vill departementschefen ansluta sig till alternativ I och alltså föreslå, att åtgärder vidtages för omedelbar förstärkning av Norrbygdens och Mellanbygdens vattendomstolar.

I fråga om personalbehovets omfattning enligt det av departementschefen sålunda förordade alternativet kan departementschefen ansluta sig till utredningsmannens förslag och tillstyrker alltså, att vid Norrbygdens vattendomstol nyinrättas befattningar för 1 vattenrättsdomare, 2 biträdande vattenrättssekreterare och 2 biträden för skriv- och kontorsgöromål samt vid Mellanbygdens vattendomstol befattningar för 1 vattenrättsdomare, 1 vattenrättsingenjör, 1 extra vattenrättssekreterare och 2 biträden för skriv- och kontorsgöromål. I enlighet med vad vattenöverdomstolen föreslagit bör ytterligare beviljas ett belopp av i runt tal 3 500 kronor för extra skrivhjälp vid Norrbygdens vattendomstol.

I detta sammanhang anser departementschefen lämpligt, att ordinariesättning sker av vissa domar- och ingenjörstjänster. Ur principiella synpunkter bör befattningshavare, tillhörande ifrågavarande kategorier, ha en ställning som så långt möjligt garanterar objektivitet och självständighet. Nu ifrågavarande tjänster kan även förväntas vara erforderliga under överskådlig tid framåt. Departementschefen tillstyrker sålunda, att å ordinarie stat (lönegrad Co 14) placeras såväl de båda nya domartjänsterna som de tre extra ordinarie domartjänsterna i lönegrad Cs 14 vid Norrbygdens och Mellanbygdens vattendomstolar. Den nya vattenrättsingenjörstjänsten föreslås likaså uppförd å ordinarie stat. Beträffande de extra ordinarie ingenjörstjänsterna kan departementschefen i denna omgång tillstyrka ordinariesättning av två befattningar. Med prövning av frågan om inrättande av ordinarie tjänster för de

biträdande domarna vid de sydliga vattendomstolarna anses tills vidare böra anstå.

Av den verkställda utredningen framgår, att rekryteringen till vattendomstolarna sedan flera år berett stora svårigheter, vilka varit särskilt framträdande såvitt angår domartjänsterna vid Norrbygdens och Mellanbygdens vattendomstolar. Såväl utredningsmannen som åtskilliga remissorgan har med hänsyn härtill funnit ofrånkomligt att med vattenrättsdomartjänsterna vid nämnda domstolar förena mera gynnsamma ekonomiska villkor, varför utan tjänsterna icke kan förväntas locka tillräckligt kvalificerade sökande.

För egen del finner departementschefen naturligt, att för de domartjänster som föreslagits placerade i lönegrad Co 14 skall utgå samma avlöningsförstärkning som för närvarande är fastställd för befattningarna i denna lönegrad. Vad beträffar de nuvarande ordinarie vattenrättsdomarna vid de norrländska vattendomstolarna får emellertid — med hänsyn till den chefsställning inom respektive domstol som de kommer att intaga — anses skäligt att bestämma en högre avlöningsförstärkning. Det av utredningsmannen härvid föreslagna beloppet, 5 004 kronor, anses lämpligt avvägt. Enligt detta förslag skulle sistnämnda vattenrättsdomare i lönehänseende bli jämställda med häradshövding i domsaga tillhörande lönegrupp V, medan övriga vattenrättsdomare vid Norrbygdens och Mellanbygdens vattendomstolar skulle åtnjuta samma avlöning, som tillkommer häradshövding i domsaga tillhörande lönegrupp IV. Med denna lönesättning, som anses motiverad med hänsyn till de särskilda tjänstgöringsförhållandena å nu ifrågasvarande befattningar, bör enligt departementschefen möjligheter öppnas för en tillfredsställande rekrytering. I vidare utsträckning än vad nu sagts kan departementschefen icke biträda framställda förslag om löneförbättring för vattenrättsdomare.

Inrättandet av flera ordinarie vattenrättsdomartjänster vid en och samma domstol torde, såsom utredningsmannen påpekat, medföra behov av vissa föreskrifter till reglerande av det inbördes förhållandet mellan ifrågasvarande domare. Det föreslås få ankomma på vattenöverdomstolen att meddela de bestämmelser som i sådant avseende kan befinnas erforderliga. Departementschefen vill här endast understryka den självklara satsen, att envar av domarna i sin dömande verksamhet skall vara fullt självständig.

Frågorna om transporträtt, flyttningersättning, meritttillägg och revisionssekreterartjänstgöring bör enligt departementschefens mening icke upptagas till prövning i detta begränsade sammanhang.

Utredningsmannens förslag om förbättrade löneförmåner för de i Umeå och Östersund stationerade vattenrättsingenjörerna anses motiverat. Departementschefen förordar en höjning av nu utgående avlöningsförstärkning för dessa befattingshavare från 1 008 kronor till 2 400 kronor.

I likhet med utredningsmannen och vattenöverdomstolen anser departementschefen det vara ur vattendomstolarnas synpunkt fördelaktigt, om vattenrättssekreterarna kvarstannade vid vattendomstolarna under längre tid än som nu i regel är fallet. Med hänsyn härtill och till det förhållandet att sekreterarna, sedan de under någon längre tid samlat erfarenhet av vatten-

rättsskipningen, kan tagas i anspråk även för mera kvalificerade domargöromål anses skäligt att dessa befattningshavare efter viss tids tjänstgöring vid någon av vattendomstolarna skall kunna beredas en förbättrad löneställning. Utredningsmannens förslag i denna del tillstyrkes såtillvida, att det förordas att Kungl. Maj:t skall äga att efter särskild prövning medgiva uppflyttning av vattenrättssekreterare och extra vattenrättssekreterare från lönegrad Cg 30 till Cg 32. För att möta de kostnader som på grund härav kan uppstå under nästa budgetår anses böra beräknas ett belopp av 5 400 kronor.

I sin framställning angående anslag för nästa budgetår har vattenöverdomstolen bl. a. förordat att beträffande den kontorsmässiga delen av arbetet inom vattendomstolarna skulle företagas en organisationsundersökning, motsvarande den som f. n. pågår vid bl. a. rikets domsagor. En sådan undersökning även vid vattendomstolarna bör komma till stånd och departementschefen har för avsikt att vidtaga åtgärder för att denna undersökning uppdrages åt statens organisationsnämnd. Därvid torde vattenrättsamanuensernas och biträdespersonalens arbetsuppgifter komma under omprövning. Med hänsyn bl. a. härtill är departementschefen icke nu beredd att taga ställning till vattenrättsamanuensernas lönefråga. Däremot anser departementschefen sig i fråga om ändrad löneställning för vissa biträden böra såtillvida biträda utredningsmannens förslag att han förordar, att vid vardera av Norrbygdens och Mellanbygdens vattendomstol ett kontorsbiträde tills vidare erhåller ställning som kanslibitråde i Cg 11. Vidare tillstyrkes vattenöverdomstolens förslag om anvisande av 600 kronor för ytterligare ett stenografarvode vid Norrbygdens vattendomstol.

Det tillstyrkes att för dagarvoden till vattenrättsnämndemän beräknas ytterligare 10 000 kronor.

I enlighet med det anförda skulle anslaget uppräknas med 15 024 kronor för höjd avlöningsförstärkning till 2 vattenrättsdomare och 9 vattenrättsingenjörer, med 11 268 kronor för ordinariesättning av och avlöningsförstärkning till 3 e. o. vattenrättsdomare, med 1 536 kronor för ordinariesättning av 2 e. o. vattenrättsingenjörer, med 5 400 kronor för uppflyttning i lönegrad av viss sekreterarpersonal, med 732 kronor för utbyte av 2 befattningar i reglerad befordringsgång mot kanslibiträdestjänster i Cg 11, med 69 072 kronor för 2 vattenrättsdomare, med 30 636 kronor för 1 vattenrättsingenjör, med 56 432 kronor för 1 extra vattenrättssekreterare och 2 biträdande vattenrättssekreterare, med 28 224 kronor för 4 biträden för skriv- och kontorsgöromål, med 3 500 kronor för extra skrivhjälp, med 600 kronor för 1 stenografarvode och med 10 000 kronor för dagarvoden till vattenrättsnämndemän. Anslaget skulle alltså höjas med 232 424 kronor eller i runt tal 232 400 kronor.

I vattendomstolarnas personalförteckning föreslås antalet vattenrättsdomare i Co 14 ökat från 5 till 10 och antalet vattenrättsingenjörer i Ca 37 ökat från 11 till 14. Samtidigt anses från personalförteckningen böra avföras 3 vattenrättsdomare i Cs 14, varjämte antalet vattenrättsingenjörer i Ce 37 bör minskas från 4 till 2.

För riksdagen anses i detta sammanhang böra anmälas att Kungl. Maj:t funnit nödvändigt att genom beslut den 22 maj 1953 bemyndiga vattenöverdomstolen att, utan hinder av att vattendomstolarnas icke-ordinariepost därigenom överskredes, förordna f. d. vattenrättsdomaren F. Appelberg att tills vidare, dock längst till utgången av år 1953, såsom särskild vattenrättsdomare vid Österbygdens vattendomstol handlägga vissa mål. Därest riksdagen icke framställer erinran däremot, föreslås det ankomma på Kungl. Maj:t att medgiva överskridande av nyssnämnda, för innevarande budgetår upptagna anslagspost med belopp som kan finnas erforderligt till följd av ovan nämnda beslut.

I förevarande sammanhang har utskottet till behandling förehaft följande motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Gärde Widemar* (I: 458) och den andra inom andra kammaren av fru *Sandström* och herr *Dahlén* (II: 595), i vilka hemställts, att riksdagen måtte 1) besluta att avlöningsförstärkningen bestämmas till ett årligt belopp av 6 252 kronor för de nuvarande ordinarie vattenrättsdomarna vid de båda norrländska vattendomstolarna och till 5 004 kronor för övriga vattenrättsdomare vid samma domstolar; 2) besluta att de fyra vid de norrländska vattendomstolarna tjänstgörande extra ordinarie vattenrättsingenjörernas befattningar överföres på ordinarie stat; 3) besluta att de i Umeå och Östersund stationerade vattenrättsingenjörerna skall placeras i lönegrad Co 14, alternativt att de med placering i Ca 37 erhåller en årlig avlöningsförstärkning av 3 756 kronor; 4) besluta att en biträdestjänst vid var och en av de norrländska vattendomstolarna ombildas till kontoristbefattningar i lönegrad Ca 13; 5) uttala önskvärdheten av transporträtt och meritillägg för befattningshavare vid de norrländska vattendomstolarna i den omfattning i motionerna angivits; samt 6) förhöja vederbörande avlöningsanslag med det belopp, som föranledes av ovanstående;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundqvist* (I: 475) och den andra inom andra kammaren av herr *Kyling* (II: 619), i vilka hemställts, att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 140 måtte besluta, dels att fem befattningar såsom 1:e protokollsekreterare i lönegrad Ca 27 skall inrättas mot att fem vattenrättsamanuensbefattningar utgår ur personalförteckningen, dels att till Vattendomstolarna: Avlöningar för budgetåret 1954/55 anvisa ett förslagsanslag av 1 574 200 kronor;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundgren* (I: 476) och den andra inom andra kammaren av herr *Agerberg m. fl.* (II: 621), i vilka hemställts, att nya domartjänster förses med av vattenöverdomstolen föreslagna förmåner i fråga om transporträtt, flyttningssättning, meritillägg och möjlighet till revisionssekreterartjänstgöring ävensom om avlöningsförstärkning vid de norrländska vattendomstolarna med 7 650 kronor för ordinarie vattenrättsdomare, med 5 040 kronor för

övriga vattenrättsdomare och för vattenrättsingenjörerna samt att vid Norrbygdens vattendomstol ett kontorsbiträde i reglerad befordringgång snarast får ställning som kontorist i Ca 13 eller Cg 13;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Olsén m. fl.* (I: 477) och den andra inom andra kammaren av herr *Östlund m. fl.* (II: 620), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta, att avlöningsförstärkningen för de i propositionen nr 140 berörda vattenrättsingenjörtjänsterna i Norrbygdens och Mellanbygdens vattendomstolar, sammanlagt 4 tjänster, måtte utgå med 2 400 kronor under första anställningsåret, med 4 400 kronor under andra anställningsåret och därefter med 5 484 kronor.

Beträffande de skäl, motionärerna anfört till stöd för sina yrkanden, hänvisas till motionerna II: 595, II: 619, I: 476 samt I: 477.

Vidare har utskottet till behandling förehaft den redogörelse för arbetsbördan vid Norrbygdens och Mellanbygdens vattendomstolar, vilken riksdagens år 1953 församlade revisorer lämnat under § 1 i sin berättelse. I samband med sin redogörelse har revisorerna gjort följande uttalande.

Sedan början av 1940-talet har vattenkraftens utbyggnad i vårt land starkt forcerats. Detta har medfört, att en mycket betydande arbetsbörda pålagts de båda nordligaste vattendomstolorna, till vilkas områden kraftutbyggnaden främst varit lokaliserad. Domstolornas möjligheter att bemästra den starka tillströmningen av vattenmålen har under en följd av år uppmärksamrats. Vissa ändringar har företagits i vattenlagstiftningen i syfte att påskynda handläggningen av vattenmålen, bl. a. genom införandet av möjlighet att meddela deldom i vattenmål. Härjämte har domstolsorganisationen varit föremål för upprepad översyn. Främst är att märka, att Mellanbygdens vattendomstol genom beslut åren 1945 och 1949 utbrutits ur Norrbygdens, vilket medfört att antalet vattendomstolar i de aktuella delarna av Norrland sålunda ökat från en till två. Även vissa andra förstärkningar av organisationen har genomförts.

De vidtagna åtgärderna har emellertid icke varit tillräckliga för att motsvara utvecklingens krav. F. n. föreligger nämligen en stark överbelastning av de båda norrländska vattendomstolorna. Arbetsbalansen vid Mellanbygdens vattendomstol uppgår till mer än det dubbla och vid Norrbygdens vattendomstol (inräknat Mellanbygdens umeåavdelning) till det tredubbla mot vad som räknas som normal balans. Även för vattenöverdomstolens del föreligger en besvärande överbelastning. Likväl har i olika sammanhang vitsordats, att befattningshavarna vid dessa domstolar påtager sig arbetsprestationer, som går utöver det vanliga.

Olägenheterna av den bristande överensstämmelsen mellan inkommande vattenmål samt tillgången på domstolspersonal för målen behandling har blivit alltmer framträdande. Genom att målens handläggning utsträcker över en längre tidrymd, blir åtskilligt utredningsmaterial föråldrat och kräver förnyelse. Risken för personalbyten och därav föranlett dubbelarbete både i domstolen och på partsidan ökar. Till följd härav växer den sammanlagda arbetsmängd, som erfordras för målens färdigställande. Av ekonomiskt än större betydelse blir olägenheterna för själva kraftutbyggnaden, främst därigenom att betydande energimängder uteblir i de årliga tillskotten. Förluster uppstår också genom att arbetstakten i utbyggnaden

i vissa fall bestämmas icke av vad som är tekniskt och ekonomiskt lämpligt utan av domstolarnas möjligheter att medhinna handläggningen av målen. Revisorerna har i sin år 1950 avgivna berättelse redogjort för ett fall, där arbetet vid ett större kraftverksbygge efter hand måste minskas och slutligen begränsas till arbeten på land. Liknande fall förekommer enligt vad revisorerna erfarit allttjämt. Det bör också framhållas, att målens tidsutdräkt kan vålla vederbörande sakägare oskäligt lång väntan på ersättningar för skador, särskilt på grund av vattenregleringar. Revisorerna har under företagna resor påträffat exempel på flera av nu angivna, synnerligen otillfredsställande förhållanden.

Det bör emellertid framhållas, att vattenmålens tidsutdräkt icke uteslutande kan hänföras till domstolarnas organisation och arbetssätt eller till beskaffenheten av de lagregler som gäller på området. Det sätt, varpå sökandena tekniskt planerar föreliggande projekt och förbereder målen för domstolsbehandling, torde vara av synnerlig betydelse. Att åtskilligt kan vara att vinna även på denna sida, synes framgå av den redogörelse som ovan lämnats. Revisorerna begränsar sig emellertid här till att uppmärksamma vad som bör krävas av statsverket såsom huvudman för rättsväsendet. Att brister härvidlag föreligger synes av det ovan anförda uppenbart. Till ytterligare belysning må endast erinras om att ansökningar om tillstånd till kraftverksbyggnader och sjöregleringar f. n. kan förbli liggande hos vattendomstolen i årtal innan författningsenligt kungörande sker, d. v. s. innan handläggningen över huvud taget hinner påbörjas av domstolen.

Av de framställningar från vattenrättsdomaren i Norrbygdens vattendomstol och från vattenfallsstyrelsen, för vilka redogjorts i det föregående, framgår att en påtaglig skärpning av läget är omedelbart förestående. Ett stort antal mycket omfattande mål rörande kraftverksbyggen och sjöregleringar, som redan anhängiggjorts vid de båda nordligaste vattendomstolarna, kan icke handläggas i avsedd tid, och inom loppet av ett fåtal år väntas inkomma ytterligare en rad stora mål, främst avseende utbyggnaden av Ume älv och Skellefte älv. Det kan därför med säkerhet förutses, att utsikter nu icke längre finnes för att den för utbyggnaden erforderliga domstolsbehandlingen med nuvarande domstolsorganisation skall medhinnas inom ens tillnärmelsevis de tidsfrister, som förutsattes i utbyggnadsprogrammet. De förluster, som skulle uppstå om utbyggnaden anpassades efter vattendomstolarnas nuvarande kapacitet, har av vattenfallsstyrelsen uppskattats till ett par hundra miljoner kronor.

Såsom framgår av den föregående redogörelsen har från flera håll kraftigt understrukits, att en väsentlig ökning av vattendomstolsorganisationen är ofrånkomlig om icke ett mycket svärbemästrat läge beträffande handläggningen av nytillkommande vattenmål skall inträda. Revisorerna förutsätter att denna fråga snarast blir föremål för prövning i den för anslagsfrågor gällande ordningen. Revisorerna vill i detta sammanhang fästa uppmärksamheten vid att statsverkets direkta utgifter för vattendomstolarna utgör endast en ringa del av de sammanlagda kostnaderna för vattenmålens beredning — i ett ovan nämnt exempel rörande fyra större sjöregleringsmål beräknad till 14 procent. Den ojämförligt största kostnadsandelen faller på sökandena i vattenmålen. Då statsverket genom vattenfallsstyrelsen dels såsom ensam företagare och dels som delintressent i regleringsföreningar är sökandepart i vattenmålen — dess andel i norrlandsälvarnas kommande utbyggnad uppgår sannolikt till betydligt mer än hälften — måste de förluster, som åsamkas kraftproducenterna genom målens fördröjande, i sista hand återfalla på statsverket självt. Omvänt kan saken

uttryckas så, att de merkostnader, som nedlägges på domstolsorganisationen, kan väntas mångfaldigt återvinnas i form av en förbättring av vattenfallsverkets driftresultat.

Revisorerna vill även understryka, att en förstärkning av domstolsorganisationen icke nödvändigtvis behöver leda till en ökad belastning av budgeten. Enligt bestämmelserna i 11 kap. vattenlagen utgår nämligen s. k. vattendomstolsavgifter såsom bidrag till domstolarnas verksamhet. I samband med ett övervägande av domstolarnas organisation bör enligt revisorernas mening undersökas i vad mån kostnaderna för en personalförstärkning kan bestridas med en höjning av dessa avgifter, en tanke som icke torde vara helt främmande för kraftproducenterna själva. En av 1949 års revisorer föreslagen översyn av vattendomstolsavgifterna föranledde riksdagen att begära utredning av denna fråga, men något förslag i ämnet har ännu ej framlagts.

Gentemot tanken på en väsentlig förstärkning av vattendomstolsorganisationen har med ett visst fog erinrats, att vattendomstolarna redan nu har ett brottas med påtagliga rekryteringssvårigheter. Tidigare har revisorerna haft anledning att vidröra detta spörsmål såvitt gäller vattenrättsingenjörerna. F. n. synes svårigheterna ha blivit minst lika framträdande även för den rättsbildade personalens del. Även frågan om de lönetekniska åtgärder, som erfordras för att tillgodose det oundgängliga behovet av domstolspersonal, torde böra bli föremål för utredning i ovanberörda sammanhang. Revisorerna vill endast framhålla, att en ökning av antalet ordinarie befattningar synes vara särskilt angelägen. Vattenrättsfrågornas mycket speciella natur förutsätter ett flerårigt arbete innan befattningshavaren hinner göra sig så förtrogen på området, att hans kapacitet kan till fullo utnyttjas. Det måste därför betecknas som en särskilt allvarlig olägenhet, att kvalificerade befattningshavare i så stor utsträckning som nu sker lämna den mindre lockande vattendomstolskarriären för att övergå till ordinarie befattningar vid de allmänna domstolarna eller till enskild tjänst. Ernås större stadga inom vattendomstolsväsendet har man dessutom utsikt att undgå de olägenheter, som för närvarande beror av alltför täta ombyten av befattningshavare på området. Det sagda torde gälla även i fråga om de yngre juristerna hos vattendomstolarna. Eventuellt bör utvägar sökas för beredande av kompensation för den längre tidsbundenhet, som kan finnas erforderlig. För att erhålla ett större ural av yngre domaraspiranter, som kan tänkas intressera sig för vattenrätten, synes vidare rekryteringen böra utsträckas till samtliga hovrätter och en motsvarande utökning av antalet fiskaler vid hovrätterna övervägas.

Sammanfattningsvis vill revisorerna uttala, att frågan om arbetsbördan och vattenmålens behandling vid de norrländska vattendomstolarna nu kommit i ett så kritiskt läge, att snara och verkningfulla åtgärder beträffande vattendomstolsorganisationen är påkallade, om icke en för kraftproduktionen förlustbringande stagnation skall inträda.

Utskottet. Riksdagens revisorer har framhållit, att snara och verkningfulla åtgärder beträffande vattendomstolsorganisationen är påkallade, om inte en för kraftproduktionen förlustbringande stagnation skall inträda. Då Kungl. Maj:ts förevarande förslag torde innefatta av revisorerna efterlysta åtgärder, synes syftet med revisorernas ifrågavarande uttalande väsentligen ha nåtts. Utskottet förordar likväl att riksdagen i anslutning till revisorernas uttalande understryker angelägenheten av att utvecklingen på området följes

med uppmärksamhet av Kungl. Maj:t, så att förslag till ytterligare förstärkning av vattendomstolsorganisationen därest omständigheterna det påkallar framdeles underställes riksdagen.

Enligt departementschefens förslag skall frågan om hur Norrbygdens och Mellanbygdens vattendomstolar skall uppnå erforderlig kapacitet lösas enligt skilda linjer, nämligen *dels* en utbyggnad av personalorganisationen, *dels* ordinariesättning av vissa tjänster, *dels* gynnsammare ekonomiska villkor för vissa tjänst innehavare och *dels* en organisationsundersökning beträffande den kontorsmässiga delen av arbetet inom vattendomstolorna.

I fråga om *utbyggnad av personalorganisationen* innebär förslagen i propositionen en förstärkning av de båda domstolorna med tillhoppa tio tjänster, varav fem juristtjänster, en ingenjörstjänst och fyra biträdestjänster för skriv- och kontorsgöromål. Härtill kommer visst belopp för extra skrivhjälp vid Norrbygdens vattendomstol. Några motionsvis gjorda yrkanden föreligger inte i denna del. Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag, men vill framhålla att det inte synes osannolikt, att personalorganisationen redan om ett eller annat år kan behöva ytterligare förstärkas.

Vad angår *ordinariesättning av vissa tjänster* innebär Kungl. Maj:ts förslag att tillhoppa fem vattenrättsdomartjänster och tre vattenrättsingenjörstjänster skall ordinariesättas. I motionerna I: 458 och II: 595 har härutöver yrkats överförande till ordinarie stat av återstående två extra ordinarie vattenrättsingenjörer med tjänstgöring vid de norrländska vattendomstolorna ävensom av ett biträde vid vardera domstolen — som av departementschefen föreslagits till kanslibiträde i Cg 11 — med placering i Ca 13. I motionerna I: 476 och II: 621 har yrkandet om ordinariesättning vad angår biträdestjänster begränsats till att avse det vid Norrbygdens vattendomstol tjänstgörande biträdet och förbundits med ett alternativt yrkande om placering i Cg 13. Slutligen har i motionerna I: 475 och II: 619 yrkats, att de fem i vattendomstolornas personalförteckning upptagna befattningarna som vattenrättsmanuens skall ersättas med fem befattningar såsom förste protokollsekreterare i lönegrad Ca 27.

För egen del är utskottet med hänsyn till den förbättring i fråga om anställningsform som Kungl. Maj:ts förslag innebär icke berett att i denna omgång sträcka sig längre än departementschefen beträffande vattenrättsingenjörerna. Då frågorna om högre löneställning för vattenrättsmanuenserna samt om inrättande och ordinariesättning av högre biträdestjänster — utöver förefintliga kansliskrivartjänster — bör prövas med utgångspunkt från det resultat, vartill den tilltänkta organisationsundersökningen kan komma att leda, kan utskottet icke heller tillstyrka övriga under detta avsnitt ovan redovisade motionsyrkanden.

Beträffande de *ekonomiska villkoren för vissa tjänst innehavare* har Kungl. Maj:t föreslagit att de nuvarande båda ordinarie vattenrättsdomarna vid de norrländska vattendomstolorna skall erhålla avlöningsförstärkning med ett till 5 004 kronor för år förhöjt belopp. Övriga domare vid Norrbygdens och Mellanbygdens vattendomstolar föreslås skola erhålla avlöningsförstärkning

med 3 756 kronor om året. Avlöningsförstärkningen för de i Umeå och Östersund stationerade vattenrättsingenjörerna skall enligt Kungl. Maj:ts förslag höjas från 1 008 kronor till 2 400 kronor för år. Beträffande vattenrättssekreterare och extra vattenrättssekreterare förordar departementschefen, att Kungl. Maj:t skall äga att efter särskild prövning medgiva uppflyttning från Cg 30 till Cg 32. Slutligen föreslås *dels*, som utskottet nyss nämnt, uppflyttning av ett kontorsbiträde vid vardera domstolen till kanslibiträde i Cg 11, *dels* anvisande av ytterligare ett stenografarvode av 600 kronor vid Norrbygdens vattendomstol och *dels* till dagarvoden för vattenrättsnämndemän ytterligare 10 000 kronor.

I motionerna I: 458 och II: 595, I: 476 och II: 621 samt I: 477 och II: 620 har i fråga om de ekonomiska villkoren för ifrågakvarande befattningshavare framförts ett antal yrkanden, vilkas närmare innebörd framgår av den ovan lämnade redogörelsen. Såvitt utskottet kunnat finna föreligger icke några principiella skiljaktigheter mellan departementschefen och motionärerna i fråga om egentliga avlöningsförmåner; i detta avseende har motionärerna genomgående ansett, att garantier inte kan vinnas för en tillfredsställande rekrytering med mindre förmånerna utformas något fördelaktigare för befattningshavarna än departementschefen funnit sig böra förorda. Däremot uppfattar utskottet yrkandet i motionerna I: 458 och II: 595 om transporträtt och merittillägg för befattningshavare vid de norrländska vattendomstolarna samt i motionerna I: 476 och II: 621 om beaktande av vattenöverdomstolens förslag i fråga om transporträtt, flyttningssersättning, merittillägg och möjlighet till revisionssekreterartjänstgöring såsom yrkanden av i första hand principiell natur.

Utskottet har tagit kännedom om de förhållanden som föranlett den särskilt tillkallade utredningsmannens ställningstaganden på olika punkter. I betraktande av att de föreliggande förslagen om lönegradsplaceringar och avlöningsförstärkningar i allt väsentligt överensstämmer med utredningsmannens förslag och att motionärernas motförslag icke torde vara av avgörande storleksordning, finner sig utskottet böra tillstyrka att departementschefens förslag godkännes av riksdagen. Utskottet avstyrker av denna anledning motionsyrkandena i denna del. Vad angår yrkandena i fråga om transporträtt, flyttningssersättning, merittillägg och revisionssekreterartjänstgöring har utskottet icke kunnat undgå att beakta den omständigheten, att vederbörande personalorganisation av principiella skäl motsatt sig att de löses i förevarande begränsade sammanhang. Utskottet förutsätter emellertid att Kungl. Maj:t ägnar denna fråga fortsatt uppmärksamhet och, om anledning därtill ges, föranstaltar om överläggningar i ämnet med vederbörande personalorganisation. På grund härav finner utskottet en särskild skrivelse i ämnet från riksdagens sida icke påkallad.

Vad departementschefen i *övrigt* anfört eller föreslagit i förevarande sammanhang har icke givit utskottet anledning till erinran eller särskilt uttalande.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet,

I. att motionerna I: 458 och II: 595, i vad de avser transportträtt och meritillägg för befattningshavare vid de norrländska vattendomstolarna, icke må föranleda någon riksdagens åtgärd;

II. att motionerna I: 476 och II: 621, i vad de avser transportträtt, flyttningersättning, meritillägg och möjlighet till revisionssekreterartjänstgöring för personal vid de norrländska vattendomstolarna, icke må föranleda någon riksdagens åtgärd;

III. att riksdagen må

1. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 475 och II: 619 samt I: 477 och II: 620 ävensom I: 458 och II: 595, sistnämnda båda motioner till den del de icke behandlats under I., samt I: 476 och II: 621, till den del de icke behandlats under II.,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de ändringar i vattendomstolarnas personalförteckning som av departementschefen angivits i statsrådsprotokollet över justitiedepartementsärenden för den 26 februari 1954;

b) fastställa följande avlöningsstat för vattendomstolarna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1954/55:

Avlöningsstat.

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	583 700
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i>	40 000
3. Avlöningar till icke-ordinarie personal	463 900
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	477 600

Summa kronor 1 565 200

c) till *Vattendomstolarna*: *Avlöningar* för budgetåret 1954/55 under andra huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 565 200 kronor;

2. i skrivelse till Kungl. Maj:t giva tillkänna, vad utskottet anført i anledning av riksdagens revisorers uttalande rörande arbetsbördan vid Norrbygdens och Mellanbygdens vattendomstolar.

2:o) *Vattendomstolarna*: *Omkostnader*. Anslaget är i gällande riksstat uppfört med 208 400 kronor.

Vattenöverdomstolen har hemställt, att anslaget höjes med 86 000 kronor.

Departementschefen tillstyrker, att posterna till sjukvård m. m. samt till bränsle, lyse och vatten höjes med 1 000 kronor respektive 1 500 kronor.

Beträffande posten till reseersättningar förordas en uppräknig med 34 000 kronor. Härvid beräknas ett belopp av 8 000 kronor böra få enligt vattendömsstolens bestämmande användas till resekostnadsersättning och traktement till vattendömsstolarnas personal vid beivrande av sådana utbildningskurser m. m., som prövas på ett påtagligt sätt kunna tjäna vattendömsstolarnas intressen. Posten till övriga expenser föreslås höjd med 47 500 kronor, varav 32 200 kronor avser engångskostnader.

Anslaget föreslås alltså ökat med 84 000 kronor.

Utskottet. Kungl. Maj:ts förslag har icke givit anledning till annat uttalande än att utskottet förutsätter, att hinder ej bör möta för Kungl. Maj:t att gälda eventuellt uppkommande kostnad för anordnande av de utav departementschefen åsyftade utbildningskurserna, vilken inte rymmes inom annat anslag, från förevarande anslag.

Aberopande det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Vattendömsstolarna: Omkostnader* för budgetåret 1954/55 under andra huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 292 400 kronor.

Stockholm den 4 maj 1954.

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet ha närvarit

från första kammaren: herrar Karl Andersson, Gustaf Karlsson, Ohlson, Iwar Anderson, Näsgränd, Alfred Nilsson, Näsström, Pålsson, Hesselbom, Gustaf Andersson, Einar Persson, Ragnar Persson, Bergh, Holmqvist och Sunne; samt

från andra kammaren: herr Skoglund i Doverstorp, Malmborg i Skövde, Bergström, Andersson i Malmö, Lindholm, Åkerström, Staxäng, fröken Elmén, herrar Johansson i Mysinge, Petterson i Degerfors, Onsjö, fru Ericsson i Luleå, herrar Gustafsson i Skellefteå, Almgren och fröken Ager.

Reservation

vid punkten 1 (Vattendömsstolarna: Avlöningar) av herrar Pålsson, Bergh och Gustafsson i Skellefteå.